

J. Hoornweg

RENTABILITEIT VAN WEIDE- EN GEMENGDE BEDRIJVEN
Voorcalculatie 1965/66

VERSLAGEN
NO. 112

Februari 1965

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - 's-Gravenhage - Tel. 61.41.61
Publikatie toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding

65/42c

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
WOORD VOORAF	7
HOOFDSTUK I FINANCIËLE RESULTATEN - VOORCALCULATIE 1965/66	9
§ 1. De uitgangspunten	9
§ 2. De gebieden en de bedrijven	10
§ 3. De voorcalculatie 1965/66	10
§ 4. De wijzigingen in kosten en opbrengsten - voorcalculatie 1965/66 t.o.v. 1964/65	14
HOOFDSTUK II RESULTATEN IN DE JAREN 1957/58 T/M 1963/64 (Nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)	16
§ 1. Het arbeidsinkomen van de ondernemer	16
§ 2. De spreiding van het arbeidsinkomen van de ondernemer	18
§ 3. Bewerkingseenheden, bewerkingsinkomen en bewerkingskosten per gebied	19
§ 4. De ontwikkeling van enige kostenbestanddelen per bedrijf	20
a. Kosten van werktuigen en werk door derden	20
b. Arbeidskosten	20
c. Bewerkingskosten	22
d. Kunstmeststoffen en diverse algemene kosten	22
§ 5. De ontwikkeling van enige kosten en opbrengsten per bedrijfsonderdeel	23
a. De rundveehouderij	23
b. De varkens- en pluimveehouderij	27

INHOUD VAN DE TABELLEN EN GRAFIEKEN

	Blz.
HOOFDSTUK I	
Tabel 1	11
2	12
3	13
4	14
HOOFDSTUK II	
Tabel 5	16
6	18
7	19
8	20
9	21
10	22
11	22
12	23
13	25
14	27
15	28
Grafiek 1	17
2	24
3	26

WOORD VOORAF

Dit verslag bevat de rentabiliteitsoverzichten van weidebedrijven en van gemengde bedrijven op zandgrond voor de voorcalculatie 1965/66 (mei t/m april).

De berekeningen gelden voor gemiddelde omstandigheden bij het voor deze periode te verwachten produktiviteitspeil. Voor zover mogelijk zijn de kosten berekend bij het in de naaste toekomst te verwachten prijspeil. De opbrengsten zijn gewaardeerd tegen een genormaliseerd prijspeil of voor zover mogelijk tegen de huidige richtprijzen.

De opzet van de berekeningen is overeenkomstig die van het vorige jaar.

De resultaten van de onderzochte bedrijven volgens de bedrijfsboekhoudingen (nacalculaties) zijn in hoofdstuk II van dit verslag behandeld. De uitvoerige documentatie is in een afzonderlijke bijlage opgenomen. Deze documentatie-bijlagen zijn voor belangstellenden op aanvraag verkrijgbaar.

Het concept van de berekeningen is getoetst aan het oordeel van een tweetal Commissies van Advies, waarin de volgende heren zitting hadden.

I. Weidebedrijven

Ir. Th.C.J.M. Rijssenbcek (voorzitter)	directeur van de Directie Veeteelt en Zuivel	's-Gravenhage
Ir. Tj. Groendijk	rijkslandbouwconsulent	Utrecht
A.P. Hettinga	veehouder	Franeker
S. van der Kooy Jzn	veehouder	Maasland
W. Noome	veehouder	Avenhorn
Ir. K. Thomas	rijkslandbouwconsulent Weide- en Voederbouw	Wageningen
A. de Vries	bestuurder Agrarische Werknemersorganisatie	Leeuwarden

II. Gemengde bedrijven op zandgrond

Ir. H.T. Tjallema (voorzitter)	directeur van de Directie Akker- en Weidebouw	's-Gravenhage
Ir. A.H. Crijns	hoofdingenieur-directeur van de Rijkslandbouwvoorlichting	Tilburg
J. Loonen	landbouwer	Oostrum
E.J. Markerink	landbouwer	Neede
H. Meyer Hzn	bestuurder Agrarische Werknemersorganisatie	Assen
P. Oosterveld	provinciale voedselcommissaris	Zwolle
J.W. van Tiggelen	landbouwer	Rucphen
B. Weersink	landbouwer	Saasveld/Weerselo

Van de waardevolle opmerkingen van de Commissies is bij de opstelling van de berekeningen een dankbaar gebruik gemaakt.

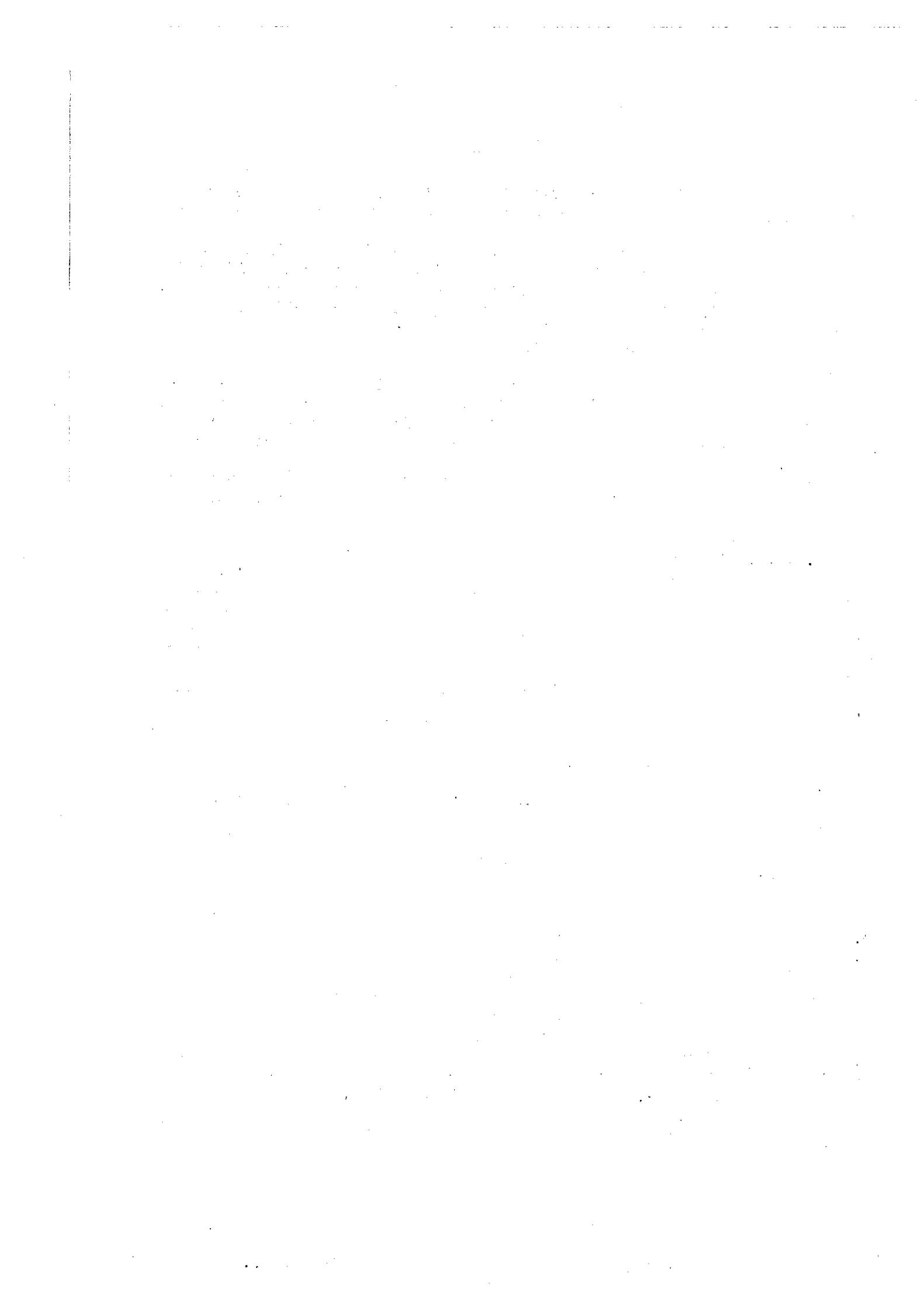
Een van de leden van de Commissie voor de Weidebedrijven, de heer S. van der Kooy, meende dat door een te gunstige raming van de zetmeel-waardeproduktie van het grasland in de voorcalculatie het inkomen voor het consumptiemelkgebied ca. f. 800,- te hoog is berekend.

Het onderzoek is verricht door J. Hoornweg van de afdeling Bedrijfs-economisch Onderzoek in de Landbouw.

DE DIRECTEUR,

(Prof. dr. A. Kraal)

's-Gravenhage, februari 1965

HOOFDSTUK I

FINANCIËLE RESULTATEN - VOORCALCULATIE 1965/66

§ 1. De uitgangspunten

Bij de opstelling van de berekeningen voor de voorcalculatie is rekening gehouden met een aantal uitgangspunten die door het Ministerie van Landbouw en Visserij en door het Landbouwschap zijn overeengekomen. Deze uitgangspunten zijn ten opzichte van het vorige jaar niet gewijzigd.

De opzet van de berekeningen en de belangrijkste uitgangspunten zijn in het kort als volgt.

- a. De bedrijven die voor de documentatie van de berekeningen zijn gebruikt, zijn geselecteerde bedrijven. Geselecteerde bedrijven zijn bedrijven die voldoen aan bepaalde criteria voor de arbeidsefficiency. De gehanteerde normen zijn uitvoerig behandeld in voorgaande verslagen 1).
- b. De kosten en opbrengsten volgens de voorcalculatie 1965/66 gelden voor gemiddelde omstandigheden bij het te verwachten produktiviteitspeil in de periode mei 1965 t/m april 1966.
- c. De prijzen van de kostenbestanddelen zijn afgestemd op die in het na-jaar van 1964, waarbij voor zover mogelijk het vermoedelijke prijspeil in 1965 in aanmerking is genomen. De arbeidskosten zijn bijvoorbeeld gewaardeerd tegen het loonpeil volgens de C.A.O. voor 1964/65 met inbegrip van de huurcompensatie per juli 1964 en een 5%-loonsverhoging op grond van een algemene aanwijzing van overheidswege voor de loonstijging in 1965.
- d. De in rekening gebrachte opbrengstprijzen van de produkten waarvoor prijsgaranties gelden, zijn afgeleid van de garantie- of richtprijzen voor het jaar 1964/65 (oogst 1964). De produkten waarvoor geen prijsgaranties gelden zijn tegen een prijspeil gewaardeerd dat normaal geacht mag worden.
- e. Het arbeidsinkomen van de ondernemer omvat de beloning voor handenarbeid, bedrijfsleiding alsmede een eventuele ondernemerswinst. Het inkomen uit rente van het in het bedrijf geïnvesteerde eigen vermogen is hierin niet begrepen.
- f. Het "interne verkeer" van produkten is zowel aan de kosten- als aan de opbrengstzijde buiten beschouwing gelaten. Het bedrijfsresultaat wordt hierdoor niet beïnvloed.
- g. De uitkomsten van de voorcalculatie gelden als gemiddelden voor de sociaal en economisch verantwoorde bedrijven in een bepaald gebied. Rond de gemiddelde uitkomsten van een groep bedrijven is er uiteraard een spreiding. In hoofdstuk II is de belangrijkheid van deze spreiding in het inkomen nader behandeld.

1) L.E.I.-verslagen No. 56 en No. 57.

§ 2. De gebieden en de bedrijven

De berekeningen zijn voor een aantal gebieden opgesteld die als volgt zijn te omschrijven.

Weidebedrijven

"Kleiweidegebied"	van Friesland en Noordholland
"Veenweidegebied"	van Friesland en Noordholland ten noorden van het IJ
"Overgangsgebied"	het weidegebied in Noordholland ten zuidoosten van Amsterdam, het noordwestelijke weidegebied in Utrecht en de Alblasserwaard
"Consumptiemelkgebied"	Rijnland, Delf- en Schieland, Krimpenerwaard, Rijn- en IJsselstreek
"De Friese Wouden"	de zandgronden in Friesland

Gemengde bedrijven op zandgrond

"Oostelijk zandgebied"	Drenthe, Overijssel, Graafschap en Oostelijk Veluwe
"Geldersche Vallei"	in Gelderland en Utrecht
"Zuidelijk zandgebied"	oosten en midden van Noordbrabant

In elk van deze gebieden zijn gedurende een reeks van jaren de boekhoudingen op een groot aantal bedrijven door het Landbouw-Economisch Instituut bijgehouden en verwerkt in overzichten met de bedrijfsresultaten.

Het laatste boekjaar waarvan de gegevens zijn gebruikt, is het boekjaar 1963/64 (mei t/m april). De voornaamste gegevens van deze boekhoudingen (nacalculaties) zijn in hoofdstuk II vermeld.

De nacalculaties vormen de basis voor de voorcalculaties. Trendmatige ontwikkelingen die uit de nacalculaties naar voren komen zijn mede bepalend voor het kostenniveau van de voorcalculatie. Het risico van mee- en tegenvallers gedurende de afgelopen jaren komen op deze wijze tot uitdrukking in het kosten- en opbrengstenniveau van de voorcalculatie.

De uitkomsten voor de Geldersche Vallei zijn eerst in 1958/59 beschikbaar gekomen. Wanneer in hoofdstuk II de gemiddelde uitkomsten zijn berekend voor de gemengde bedrijven dan is de Geldersche Vallei hierin niet begrepen.

§ 3. De voorcalculatie 1965/66

De financiële resultaten van de bedrijven volgens de voorcalculatie 1965/66 zijn vermeld in tabellen 1 en 2.

De rentabiliteit is uiteraard in hoge mate afhankelijk van de in rekening gebrachte opbrengstprijzen van de produkten. Hierover kan het volgende worden opgemerkt.

a. Opbrengstprijzen

Melk een gemiddelde opbrengstprijs van f. 31,- per 100 kg bij een vetgehalte van 3,7%. Voor een hoger of lager vetgehalte is f. 4,50 per % vet in rekening gebracht. De per gebied geconstateerde afwijking van de opbrengstprijzen opzichte van de landelijke opbrengstprijzen is in rekening gebracht. In tabel 12 op blz. 23 is een overzicht gegeven van de in rekening gebrachte opbrengstprijzen.

Tabel 1

FINANCIËLE RESULTATEN VAN WEIDEBEDRIJVEN
 Voorcalculatie 1965/66
 (mei t/m april)

	Klei- weide- gebied	Veen- weide- gebied	Over- gangs- gebied	Cons.- melk- gebied	Friese Wouden
Grootteklasse in ha	10-35	10-35	10-25	10-25	7-20
I. Technische gegevens					
Oppervlakte cultuurgrond in ha	21,-	20,50	16,50	17,-	13,50
Veebezetting in stuks per jaar:					
melkkoeien	27,3	25,8	25,6	28,9	18,-
varkens (mestvarkens + zeugen)	2,2	1,5	12,4	10,8	4,9
II. Financiële resultaten	gld.	gld.	gld.	gld.	gld.
a. Opbrengsten					
Melk	40264	34778	32830	38025	24931
Omzet/aanwas rundvee	11643	9268	7347	7485	7520
Varkenshouderij	1087	807	5607	5423	2322
Schapenhouderij	1495	630	520	750	-
Overige opbrengsten	420	369	767	813	685
Totaalopbrengsten (afgerond)	54910	45850	47070	52500	35460
b. Kosten					
Arbeid	19775	18579	17507	16790	14095
Beloning bedrijfsleiding	3034	2819	2594	2535	1953
Veevoeder	11546	10101	16073	19086	8790
Werktuigen	4011	3957	3284	3179	2889
Kunstmeststoffen	3092	2826	2249	1677	2932
Grond + gebouwen	6111	5146	4142	4794	2754
Overige kosten	7740	6286	5592	6233	4652
Totaalkosten (afgerond)	55310	49710	51440	54290	38070
c. Inkomen van de ondernemer					
Winst of verlies	∕ 400	∕ 3860	∕ 4370	∕ 1790	∕ 2610
Beloning bedrijfsleiding	3030	2820	2590	2540	1950
Arbeidskosten 1)	10930	11350	11350	11350	11350
Arbeidsinkomen v/d ondernemer 1)	13560	10310	9570	12100	10690
Arbeidsinkomen v/d ondernemer uit overuren	2520	2940	2940	2940	2940
Arbeidsinkomen v/d ondernemer bij 2535 arbeidsuren	11040	7370	6630	9160	7750

1) Inclusief overuren.

∕ = verlies.

Tabel 2

FINANCIËLE RESULTATEN VAN GEMENGDE BEDRIJVEN OP ZANDGROND
 Voorcalculatie 1965/66
 (mei t/m april)

	Oostelijk zandgebied	Geldersche Vallei	Zuidelijk zandgebied
Grootteklasse in ha	7 - 15	7 - 15	7 - 15
I. Technische gegevens			
<u>Oppervlakte in ha:</u>			
cultuurgrond	11,25	10,50	10,50
grasland + voedergewassen	9,00	9,76	6,97
<u>Veebezetting in stuks per jaar:</u>			
melkkoeien	13,1	15,6	11,2
fokzeugen	5,7	5,7	5,9
mestvarkens	28,5	25,5	30,5
leghennen	215,0	515,0	201,0
<hr/>			
II. Financiële resultaten			
<u>a. Opbrengsten</u>			
Melk	16072	20895	13750
Omzet/aanwas rundvee	6495	6081	5585
Varkens	16001	15225	16291
Pluimvee/eieren	5446	14316	4962
Marktbaar gewassen	1368	693	2144
Toeslagen rogge en haver 1)	383	130	586
Overige opbrengsten	306	329	244
Totaalopbrengsten (afgerond)	46070	57670	43560
<hr/>			
<u>b. Kosten</u>			
Arbeid	15402	15771	13245
Beloning bedrijfsleiding	2050	2070	1820
Veevoeder	20764	31085	19614
Werktuigen	2070	2183	1819
Kunstmeststoffen	2216	2050	2335
Grond en gebouwen	2498	2688	2278
Overige kosten	5116	4999	5327
Totaalkosten (afgerond)	50120	60850	46440
<hr/>			
<u>c. Inkomen van de ondernemer</u>			
Winst of verlies	×4050	×3180	×2880
Beloning bedrijfsleiding	2050	2070	1820
Arbeidskosten 2)	10020	11070	10610
Arbeidsinkomen v/d ondernemer 2)	8020	9960	9550
Arbeidsinkomen v/d ondernemer uit overuren	1590	2650	2190
Arbeidsinkomen v/d ondernemer bij 2535 arbeidsuren	6430	7310	7360

1) f. 175,- per ha toeslag voor voedergranen in rekening gebracht.

2) Inclusief overuren.

× = verlies.

Rundvlees	de omzet en aanwas is afgestemd op de huidige oriëntatieprijs voor rundvlees van gemiddeld f. 1,99 per kg levend gewicht. De geldopbrengsten per dier volgens de boekhoudingen over de jaren 1959/60 t/m 1963/64 (5 jaar) zijn hiervoor omgerekend tot het prijspeil van de voorcalculatie.
Varkensvlees	f. 2,60 per kg geslacht gewicht.
Eieren	11½ cent per ei voor consumptieëieren.
Granen	haver f. 28,25 per 100 kg, gerst f. 29,25 per 100 kg, rogge f. 26,- per 100 kg en een toeslag van f. 175,- per ha voedergraan.
Aardappelen	verkochte consumptieaardappelen f. 8,- per 100 kg.

Aangezien de in rekening gebrachte opbrengstprijzen slechts zijn bedoelt ter voorlopige oriëntering zijn in onderstaande tabel de wijzigingen vermeld, indien van een hoger of lager prijspeil wordt uitgegaan.

Tabel 3

INVLOED VAN PRIJSWIJZIGINGEN OP DE FINANCIËLE RESULTATEN IN GLD.
PER BEDRIJF BIJ ONVERANDERD BOUWPLAN
Voorcalculatie 1965/66

	Weidebedrijven					Gemengde bedrijven		
	klei weide- gebied	veen- weide- gebied	over- gangs- gebied	cons.- melk- gebied	Friese Wouden	Ooste- lijk zand- gebied	Gel- derse Vallei	Zuide- lijk zand- gebied
<u>Opbrengstprijzen</u>								
Rundvee: melk f. 1,- per 100 kg omzet/aanwas 5%	1201 582	1055 463	1046 367	1215 374	729 376	517 325	642 304	446 279
Varkens: 5% of ca. f.0,13 p. kg geslacht gewicht	54	40	280	271	116	800	761	815
Pluimvee: 1 cent per ei	-	-	-	-	-	426	999	398
Gewassen: granen f.1,- p. 100 kg aardappelen f.1,- per 100 kg	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	28 63	17 25	67 25

b. Prijspeil van de kosten

Het prijspeil van de kostenbestanddelen is afgestemd op dat in het najaar van 1964 waarbij voor zover mogelijk het vermoedelijke prijspeil in 1965 in aanmerking is genomen zoals bijvoorbeeld bij meststoffen. Hiervoor zijn thans de groothandelsprijzen bekend.

De arbeidskosten zijn berekend bij het loonpeil volgens de C.A.O.'s voor 1964/65 met inbegrip van de huurcompensatie van juli 1964 en een loonsverhoging van 5% op grond van een algemene aanwijzing van overheidswege.

De berekening van de rentekosten is gebaseerd op een rentepercentage van 5. In de voorcalculatie 1964/65 was hiervoor 4 $\frac{1}{2}$ % in rekening gebracht. Ook is bij de berekening van de rente over het geïnvesteerde vermogen de stijging van de waarde van de levende en de dode inventaris in aanmerking genomen.

De kosten voor grond en gebouwen zijn gebaseerd op de herziene pachtnormen die met ingang van 15 november 1964 gelden.

§ 4. De wijzigingen in kosten en opbrengsten - voorcalculatie 1965/66 t.o.v. 1964/65

Evenals in het verleden is een berekening gemaakt van het verschil in kosten en opbrengsten tussen de twee laatste voorcalculaties. Dit verschil is gesplitst in een prijsverschil van de kosten en een verschil in hoeveelheden van kosten en opbrengsten. In deze vergelijking zijn de verschillen in opbrengstprijzen van de produkten (melk, vlees, eieren e.a.) niet opgenomen. De geldopbrengsten van het gehele bedrijf zijn voor deze vergelijking in beide voorcalculaties namelijk berekend op basis van de opbrengstprijzen volgens de voorcalculatie 1965/66. De verschillen in geproduceerde hoeveelheden per bedrijf zijn wel opgenomen in deze vergelijking en zijn begrepen in de hoeveelheidsverschillen van kosten en opbrengsten.

Voor de opstelling van de vergelijking zijn de uitkomsten van het gehele bedrijf uitgedrukt per f. 100,- van de geldopbrengsten of wel in procenten van de geldopbrengsten.

Tabel 4

PRIJS- EN HOEVEELHEIDSVERSCHILLEN PER F. 100,- OPBRENGSTEN
(Voorcalculatie 1965/66 t.o.v. voorcalculatie 1964/65)

	Weidebedrijven	Gemengde bedrijven
<u>Prijsverschillen in kosten</u>		
Arbeid en bedrijfsleiding	+ 4,7 (+ 4,1)	+ 3,9 (+ 3,5)
Overige kostenbestanddelen	+ 4,9	+ 5,4
Totale prijsverschillen	+ 9,6	+ 9,3
<u>Hoeveelheidsverschillen in kosten en opbrengsten</u>		
Arbeid en bedrijfsleiding	- 1,0 (- 1,0)	- 1,3 (- 1,2)
Overige kostenbestanddelen	+ 1,7	+ 1,4
Totaal hoeveelheidsverschillen	+ 0,7	+ 0,1
Totaal van prijs- en hoeveelheidsverschillen	+10,3	+ 9,4

( ) betreft arbeidskosten.

Vorenstaande prijs- en hoeveelheidsverschillen omvatten het gehele bedrijf en kunnen daarom niet zonder meer van toepassing zijn op een afzonderlijk bedrijfsonderdeel of produkt.

Uit de totale stijging van de hoeveelheidsverschillen blijkt dat de daling van de arbeidshoeveelheden is overtroffen door een stijging van de hoeveelheden van de overige produktiemiddelen. Een stijging die voortvloeide uit een toenemende mechanisatie (werktuigen en loonwerk) en die in het bijzonder voor de weidebedrijven de arbeidsuren niet konden doen dalen. Geconstateerd is dat de afnemng van de arbeid van gezinsleden en betaalde arbeid op de onderzochte bedrijven op een zeker minimum is gekomen. Een verdere mechanisatie betekent daarom bij een gelijke produktie geen waarneembare stijging van de produktiviteit. Een hogere veebezetting zou daarentegen bij de gegeven beschikbare arbeid nog wel een stijging van de produktiviteit kunnen bewerkstelligen.

Een dergelijke ontwikkeling is te constateren op de gemengde bedrijven waar vooral de varkensbezetting is toegenomen.

Op de weidebedrijven - waar de arbeidsuren van de ondernemer de laatste jaren nagenoeg gelijk blijven - is de verdere mechanisatie dan ook vooral te zien als een verlichting van de taak van de ondernemer. Op vele eenmansbedrijven is deze verlichting ook noodzakelijk.

De arbeidskosten in de voorcalculatie 1965/66 bedragen voor de weidegebieden 38% en voor de gemengde bedrijven op zandgrond 32% van de geldopbrengsten.

HOOFDSTUK II

RESULTATEN IN DE JAREN 1957/58 T/M 1963/64
(Nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

§ 1. H e t a r b e i d s i n k o m e n v a n d e o n d e r n e m e r

De voorcalculaties in hoofdstuk I zijn berekeningen die gelden voor gemiddelde omstandigheden bij het in de naaste toekomst te verwachten prijspeil. Deze berekeningen lopen dus vooruit op hetgeen zal gebeuren. De uitkomsten die in dit hoofdstuk zijn verwerkt, geven een illustratie van hetgeen is geweest in de achterliggende jaren. Met behulp van deze laatste gegevens is het mogelijk geweest de kosten en opbrengsten van de voorcalculatie te begroten.

De gemiddelde uitkomsten in de achterliggende jaren willen wij hier aangeven met nacalculaties.

De bedrijfsresultaten die in deze jaren zijn behaald, kunnen worden samengevat in het arbeidsinkomen van de ondernemer. In dit arbeidsinkomen is dan begrepen, de beloning voor de handenarbeid van de ondernemer, de bedrijfsleiding alsmede het ondernemersrisico (winst of verlies). In de tabellen 2 en 3 is het arbeidsinkomen nader gespecificeerd voor de voorcalculatie. In het arbeidsinkomen is niet begrepen het inkomen dat de ondernemer verkrijgt als beloning voor het in zijn bedrijf geïnvesteerde eigen vermogen.

In tabel 5 is het arbeidsinkomen vermeld onder I met inbegrip van "overuren" van de boer en onder II het arbeidsinkomen zonder "overuren". Bij de berekening van het arbeidsinkomen zonder "overuren" is ervan uitgegaan dat deze "overuren" niet door de boer doch door anderen zijn gewerkt. Op grond van deze veronderstelling wordt het arbeidsinkomen van de ondernemer dan ook lager.

Tabel 5

GEMIDDELD ARBEIDSINKOMEN VAN DE ONDERNEMER IN GLD. PER BEDRIJF
(Nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

Boekjaar (mei t/m april)	Weidebedrijven					Gemengde bedrijven		
	klei- weide- gebied	veen- weide- gebied	over- gangs- gebied	cons.- melk- gebied	Friese Wouden	Oostel. zand- gebied	Gelder- sche Vallei	Zuidel. zand- gebied
I. Met inbegrip van "overuren" van de boer								
1957/58	13150	10550	8650	8800	7700	6750	.	7900
1958/59	14050	10650	9300	10850	7600	7150	9050	8000
1959/60	13000	11700	10900	11150	6650	5500	5650	5900
1960/61	14150	10500	8900	9500	9000	7750	11850	8750
1961/62	11250	8850	6450	6000	7050	4100	5900	5750
1962/63	6750	3750	3550	3650	5600	4250	5850	5500
1963/64	10000	6600	6000	6250	8250	8100	10650	11250
II. Zonder "overuren" van de boer								
1957/58	12150	9100	7100	7850	6900	6450	.	7250
1958/59	13150	9400	8400	9900	6450	6650	8050	7350
1959/60	12350	10600	9950	10150	5850	5100	4650	5200
1960/61	13050	9000	7350	8500	8000	7400	10650	7950
1961/62	9900	7100	4900	4650	5550	3450	4350	4700
1962/63	5550	2050	1750	1800	3950	3250	4100	4200
1963/64	8100	4450	3650	4100	6100	6850	8400	9150

De uitkomsten voor 1963/64 zijn voorlopig omdat nog niet alle nabetalings definitief zijn.

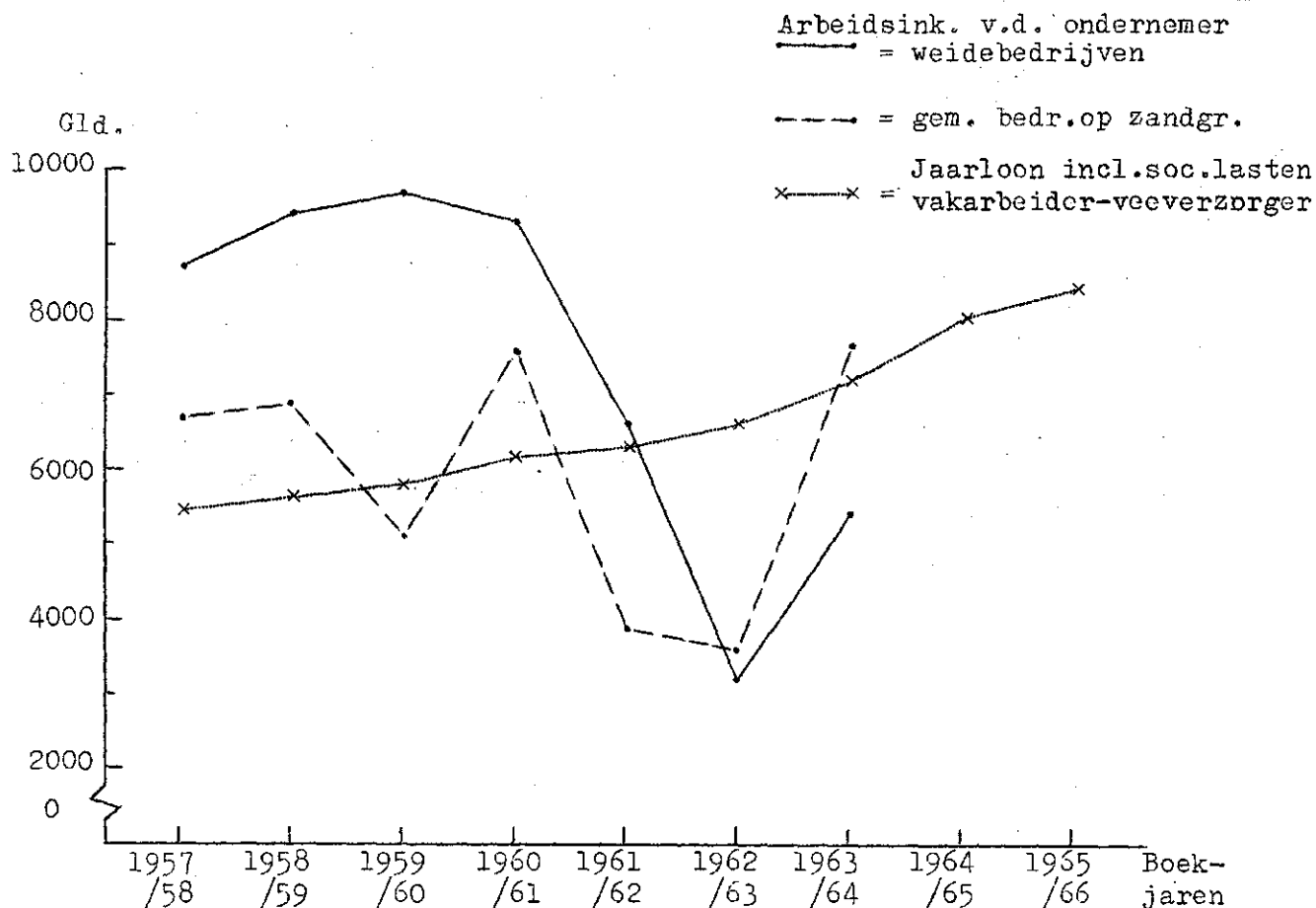
De bijzondere weersomstandigheden en het prijspeil van kosten en opbrengsten in de verschillende jaren hebben invloed gehad op het niveau van het arbeidsinkomen. Voor de weidebedrijven is er na het boekjaar 1959/60 een daling in het arbeidsinkomen te constateren waarvoor verschillende oorzaken zijn te noemen. Vooral in de jaren 1961/62 t/m 1963/64 waren de weersomstandigheden gedurende de weideperiode ongunstig waardoor meer stikstof werd gestrooid en het krachtvoerconsumptie per koe toenam. In 1962/63 waren tevens de vleesprijzen laag zodat het arbeidsinkomen onder invloed van al deze ongunstige factoren tot een ongekend laag peil daalde. In 1963/64 was er een stijging van het arbeidsinkomen; de invloed van de ongunstige weersomstandigheden werd in dit jaar grotendeels gecompenseerd door een hogere melkprijs en de hogere vleesprijzen (rundvee en varkens).

Voor de gemengde bedrijven is het jaar 1960/61 vrij gunstig geweest. De jaren 1961/62 en 1962/63 bleven echter aanmerkelijk achter. De rentabiliteit van de onderdelen rundvee, varkens en kippen is in deze jaren in het algemeen niet gunstig geweest. Ondanks de ongunstige weersomstandigheden in 1963 zijn de uitkomsten van het jaar 1963/64 niet slecht te noemen. De stijging van het arbeidsinkomen op gemengde bedrijven ten opzichte van voorgaande jaren wordt veroorzaakt door het zeer gunstige resultaat van de varkenshouderij. De pluimveehouderij daarentegen was slecht. Bij de rundveehouderij zijn de hogere opbrengsten van melk en vlees grotendeels te niet gedaan door de stijging van de produktiekosten.

In onderstaande grafiek is het verloop van het gemiddelde arbeidsinkomen voor weide- en gemengde bedrijven aangegeven. Ter vergelijking is het jaarloon met inbegrip van sociale lasten van een vakarbeider-veeverzorger eveneens in grafiek 1 vermeld.

Grafiek 1

ARBEIDSINKOMEN VAN DE ONDERNEMER 1) EN JAARLOON VAN VAKARBEIDER-VEEVERZORGER

1) Zonder "Overuren" van de boer.

§ 2. De spreiding van het arbeidsinkomen van de ondernemer

Het arbeidsinkomen van de ondernemer varieert van bedrijf tot bedrijf. Een overzicht van deze spreiding in het arbeidsinkomen is in tabel 6 opgenomen.

Tabel 6

PROCENTUELE VERDELING VAN HET AANTAL BEDRIJVEN NAAR DE AFWIJKINGEN T.O.V. HET GEMIDDELDE ARBEIDSINKOMEN IN 1961/62 T/M 1963/64

Afwijkingen boven en beneden het gemiddelde arbeidsinkomen	Weidebedrijven	Gemengde bedrijven
Meer dan + 8000	2	-
+ 6000 - + 8000	5	-
+ 4000 - + 6000	10	8
+ 2000 - + 4000	8	12
0 - + 2000	18	30
0 - - 2000	26	28
- 2000 - - 4000	19	11
- 4000 - - 6000	7	3
- 6000 - - 8000	3	7
Minder dan - 8000	2	1
	100	100

Het gemiddelde arbeidsinkomen van de ondernemer is voor elk bedrijf berekend op basis van de uitkomsten in de laatste 3 jaren (1961/62 t/m 1963/64). Hierin is begrepen de beloning van "overuren".

Met behulp van deze resultaten is voor elk bedrijf het verschil in arbeidsinkomen bepaald ten opzichte van het gemiddelde arbeidsinkomen van de groep bedrijven. In tabel 6 is de procentuele verdeling gegeven van het aantal bedrijven op grond van de geconstateerde afwijking in het arbeidsinkomen. Zo heeft bijvoorbeeld voor de weidebedrijven in deze drie jaren 7% van de ondernemers een gemiddeld arbeidsinkomen behaald dat f. 6000,- boven het gemiddelde van de groep lag.

Uit tabel 6 blijkt verder dat ca. 11% van zowel de weidebedrijven als de gemengde bedrijven een inkomen in deze jaren heeft behaald dat meer dan f. 4000,- beneden het gemiddelde lag.

De spreiding van het inkomen op de weidebedrijven blijkt iets groter te zijn dan op de gemengde bedrijven. De mogelijkheid om risico's te nivelleren is op de gemengde bedrijven groter in verband met de verschillende bedrijfsonderdelen.

§ 3. Bewerkingseenheden, bewerkingssinkomen en bewerkingskosten per gebied

Een hulpmiddel voor de beoordeling van de bedrijfsresultaten zijn de bewerkingseenheden. De bewerkingseenheden zijn gebruikt als maatstaf voor de omvang van de produktie. Hiervoor zijn de genormaliseerde bewerkingskosten per produkt uitgedrukt in verhoudingscijfers, zodat hiermede alle produkten onder één noemer kunnen worden gebracht.

De bewerkingskosten bestaan uit de kosten voor arbeid 1), werktuigen, trekkracht en werk door derden. Het bewerkingssinkomen is berekend door de geldopbrengsten te verminderen met de kosten die geen bewerkingskosten zijn (meststoffen, veevoer, grond/gebouwen e.d.). Het verschil tussen het bewerkingssinkomen en de bewerkingskosten is dan het nettooverschot of wel de beloning voor bedrijfsleiding en de ondernemerswinst/-verlies.

In tabel 7 zijn de resultaten vermeld in de laatste twee jaren.

Tabel 7

RESULTATEN PER 100 EENHEDEN EN AANTAL EENHEDEN PER MAN
(Gemiddelde 1962/63 en 1963/64)

	Bewerkings- inkomen per 100 eenheden	Bewerkings- kosten per 100 eenheden	Netto-overschot per 100 eenheden	Bewerkings- eenheden per man
<u>Weidebedrijven</u>				
Kleiweidegebied	863	874	- 11	1299
Veenweidegebied	714	876	- 162	1293
Overgangsgebied	681	917	- 236	1201
Consumptiemelkgebied	629	830	- 201	1366
Friese Wouden	799	949	- 150	1182

<u>Gemengde bedrijven op zandgrond</u>				
Oostelijk zandgebied	809	958	- 149	1081
Geldersche Vallei	848	912	- 64	1221
Zuidelijk zandgebied	808	842	- 34	1293

Uit tabel 7 blijkt dat het gemiddelde bewerkingssinkomen voor de gemengde bedrijven in de laatste 2 jaren hoger was dan voor de weidebedrijven, behoudens het kleiweidegebied.

Het lagere bewerkingssinkomen in de weidegebieden is gedeeltelijk veroorzaakt door de ongunstige weersomstandigheden. De melkproduktie daalde door een lagere melkgift per koe en door een lagere melkveebezetting per bedrijf.

Op de gemengde bedrijven is echter in deze jaren een stijging van de melkveebezetting te constateren. Ook waren de resultaten van de varkenshouderij in 1963/64 zeer gunstig.

De bewerkingskosten per 100 eenheden zijn het hoogst voor het Oostelijk zandgebied en de Friese Wouden. De lagere produktie per man (gemeten in bewerkingseenheden per man) is hiervan de voornaamste oorzaak. De arbeidskosten vormen namelijk het belangrijkste deel van de bewerking-

1) Eigen en vreemde handenarbeid.

kosten (ca. 80%). Een vergroting van de produktie bij een zelfde arbeidsbezetting zou de bewerkingskosten per 100 eenheden doen dalen. Het aantal medewerkende gezinsleden is in het Oostelijk zandgebied en de Friese Wouden ook groter dan bijvoorbeeld in de Geldersche Vallei en in het Zuidelijk zandgebied.

De laagste bewerkingskosten per 100 eenheden zijn in het consumptiemelkgebied te constateren. Op een aantal bedrijven in dit gebied is behalve de rundveehouderij ook de varkenshouderij belangrijk, waardoor de produktiviteit per arbeidskracht gunstig wordt beïnvloed.

§ 4. De ontwikkeling van enige kostenbestanddelen

a. Kosten van werktuigen en werk door derden

Behalve de financiële gegevens zijn ook technische gegevens op de deelnemende bedrijven verzameld. Zo blijkt dat op de weidebedrijven nagenoeg alle bedrijven met een melkmachine werken. Verder is een toename te constateren van het aantal hooiventilatoren en trekkers.

Op de gemengde bedrijven bedraagt het aantal bedrijven met melkmachine thans ongeveer 85%.

Verder is er een toename van het werk door derden. Ter oriëntering is het verloop gegeven van de werktuigkosten en de kosten van het werk door derden.

Tabel 8

KOSTEN WERKTUIGEN EN WERK DOOR DERDEN IN GLD. PER HA CULTUURGROND

Boekjaar	Weidebedrijven			Gemengde bedrijven		
	werk- tui- gen 1)	werk door derden	totaal	werk- tui- gen 1)	werk door derden	totaal
1957/58	109	17	126	103	36	139
1958/59	120	25	145	108	47	155
1959/60	129	26	155	120	45	165
1960/61	132	34	166	130	56	186
1961/62	149	44	193	141	75	216
1962/63	163	34	197	147	69	216
1963/64	180	46	226	170	90	260
Voorcalculatie 1965/66	198 ²⁾	50	248	180 ²⁾	106	286

1) Afschrijving, rente en onderhoud.

2) Rentekosten op basis van 5% (nacalculatie 4 $\frac{1}{2}$ %).

Een deel van de hogere werktuigkosten van de voorcalculatie (+f.4,-) is toe te schrijven aan de verhoging van de rentevoet van 4½% tot 5%. Behalve een stijging van de werktuigkosten door uitbreiding is er ook een stijging door de hogere nieuwwaarde. De afschrijving van werktuigen wordt namelijk jaarlijks berekend op basis van de nieuwwaarde.

b. Arbeidskosten

Een belangrijk deel van de arbeidskosten bestaat uit de handenarbeid van boer en van gezinsleden. De betaalde arbeid bedraagt thans in het kleiweidegebied 18%, het veenweidegebied en het consumptiemelkgebied 11%, het overgangsgebied 7% en de Friese Wouden 3% van het totaal aantal arbeidsuren. Op de gemengde bedrijven is het aandeel van de betaalde arbeidskrachten nagenoeg nihil (1%).

In tabel 9 is het verloop van het gemiddelde aantal aanwezige arbeidskrachten in de achterliggende jaren vermeld, benevens het aantal gewerkte uren handenarbeid van de boer, het maximaal aantal werkuren volgens de C.A.O. en de arbeidskosten per gewerkt uur met inbegrip van sociale lasten.

Tabel 9

ARBEIDSKRACHTEN PER BEDRIJF, UREN HANDENARBEID BOER,
UREN EN LOONKOSTEN VOLGENS C.A.O.

Boekjaar	Weidebedrijven		Gemengde bedrijven		C.A.O.	
	aant. arb.- krachten per bedrijf	uren han- denarbeid van boer	aant. arb.- krachten per bedrijf	uren han- denarbeid van boer	maximum gewerkte uren	loonkosten per gewerkt uur
1957/58	2,15	3520	1,79	3150	2900	1,89
1958/59	2,15	3435	1,72	3190	2900	1,95
1959/60	2,07	3345	1,74	3155	2900	2,01
1960/61	1,98	3415	1,70	3090	2835	2,17
1961/62	1,87	3425	1,65	3115	2765	2,30
1962/63	1,82	3325	1,56	3125	2675	2,46
1963/64	1,72	3380	1,58	3145	2595	2,79
Voorcalcu- latie 65/66	.	3395	.	3080	2535	3,34

Bij een beoordeling van het aantal arbeidskrachten is te rekenen dat de boer hierin is begrepen als 1. De afneming van het aantal arbeidskrachten (gezinsleden en betaald personeel) beweegt zich dus tussen het maximum van 2,15 en 1,79 in 1957/58 en het minimum van 1 (de boer). De ruimte voor afvloeiing is dan ook in 1963/64 aanzienlijk kleiner geworden. Het aantal vreemde arbeidskrachten is in 1963/64 reeds van ondergeschikte betekenis zodat behalve de arbeid van de boer hoofdzakelijk nog gezinsleden werkzaam zijn.

In tabel 9 is het verloop van de uren handenarbeid van de boer vermeld. Niettegenstaande een daling van het aantal arbeidskrachten blijft het aantal uren van de boer ongeveer gelijk. Tegenover de daling van het aantal arbeidskrachten is er een toenemende mechanisatie geconstateerd, die echter geen invloed heeft gehad op het totaal aantal werkuren van de boer.

Ter oriëntering is in tabel 9 nog vermeld het maximaantal werkuren per jaar volgens de C.A.O. voor een vakarbeider-veeverzorger en het verloop van de arbeidskosten per gewerkt uur met inbegrip van sociale lasten. In de jaren na 1957/58 daalde het maximaantal werkuren met ruim 10%. De arbeidskosten per gewerkt uur stegen in 6 jaar met ca. 48% van f. 1,89 tot f. 2,79 per uur. Voor de voorcalculatie 1965/66 zijn de loonkosten becijferd op f. 3,34 per uur.

c. Bewerkingskosten

In tabel 10 is een samenvatting gegeven van het totaal van de bewerkingskosten in de jaren 1962/63 en 1963/64 volgens de bedrijfsboekhoudingen en de bewerkingskosten voor de voorcalculatie 1965/66. Zoals reeds op blz. 19 is aangegeven bestaan de bewerkingskosten uit de arbeidskosten, de werktuigkosten, de trekkrachtkosten en het werk door derden. Het totaal van de bewerkingskosten is uitgedrukt per 100 bewerkingseenheden, met behulp waarvan de verschillende bedrijfsonderdelen onder één noemer zijn gebracht.

Tabel 10

BEWERKINGSKOSTEN IN GLD. PER 100 EENHEDEN

	Weidebedrijven	Gemengde bedrijven
Boekjaar 1962/63	849	867
Boekjaar 1963/64	939	963
Voorcalculatie 1965/66	1046	1076

De stijging van het prijspeil van de verschillende kostenbestanddelen (werktuigen, arbeid e.a.) en de wijzigingen in het produktiviteitspeil komen tot uitdrukking in het niveau van de bewerkingskosten per 100 eenheden.

d. Kunstmeststoffen en diverse algemene kosten

Belangrijk in de ontwikkeling van deze kosten is de toeneming van het kunstmeststoffenverbruik en de stijging van de diverse algemene kosten (verzekering, boekhouding, elektriciteit, telefoon e.a.) Tabel 11 geeft het verloop van deze beide kostenbestanddelen.

Tabel 11

KOSTEN VAN KUNSTMESTSTOFFEN EN DIVERSE ALGEMENE KOSTEN PER HA CULTUURGROND

Boekjaar	Weidebedrijven		Gemengde bedrijven	
	meststoffen	algemene kosten	meststoffen	algemene kosten
1957/58	109	55	170	39
1958/59	106	51	176	36
1959/60	114	54	174	41
1960/61	116	74	175	60
1961/62	110	80	170	65
1962/63	150	81	197	77
1963/64	158	87	214	86
Voorcalculatie 1965/66	152	95	206	102

De toeneming van het stikstofverbruik is de belangrijkste oorzaak van de gestegen kosten voor meststoffen in de jaren 1962/63 en 1963/64.

§ 5. De ontwikkeling van enige kosten en opbrengsten per bedrijfsonderdeel

a. De rundveehouderij

Voor de beoordeling van de rentabiliteit van de rundveehouderij is in tabel 12 een overzicht gegeven van de kostprijs en de opbrengstprijs per 100 kg melk (met inbegrip van garantietoelagen) bij het gemiddelde vetgehalte. Ter oriëntatie is nog vermeld de in rekening gebrachte opbrengstprijs in de voorcalculatie bij het gemiddelde vetgehalte op basis van f. 31,- per 100 kg melk bij 3,7% melkvet en f. 4,50 per procent vet indien het vetgehalte hoger of lager is dan 3,7%.

Tabel 12

KOSTPRIJS EN OPBRENGSTPRIJS PER 100 KG MELK BIJ GEMIDDELD VETGEHALTE
(Nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

A. Weidebedrijven

Boekjaar	Kleiw.geb.		Veenw.geb.		Overg.geb.		Cons.m.geb.		Friese Woud.	
	kost-prijs	opbr.-prijs	kost-prijs	opbr.-prijs	kost-prijs	opbr.-prijs	kost-prijs	opbr.-prijs	kost-prijs	opbr.-prijs
1957/58	25,70	30,20	28,25	30,25	28,05	28,75	26,85	28,95	29,60	31,-
1958/59	23,85	28,90	27,10	28,30	26,25	26,85	24,80	27,15	29,55	29,30
1959/60	27,20	31,-	27,40	30,15	25,55	28,60	25,60	28,25	32,55	31,40
1960/61	25,15	28,50	27,20	27,65	27,20	25,95	25,50	25,70	27,60	28,40
1961/62	27,45	28,50	28,85	27,65	28,05	25,75	27,45	25,55	30,25	29,05
1962/63	31,25	28,60	34,35	28,20	32,80	26,65	31,20	26,45	34,50	29,50
1963/64	33,70	32,15	37,00	31,60	36,65	30,25	35,45	30,20	36,30	32,60
Voorcalculatie 65/66	.	33,50	.	32,95	.	31,40	.	31,30	.	34,20

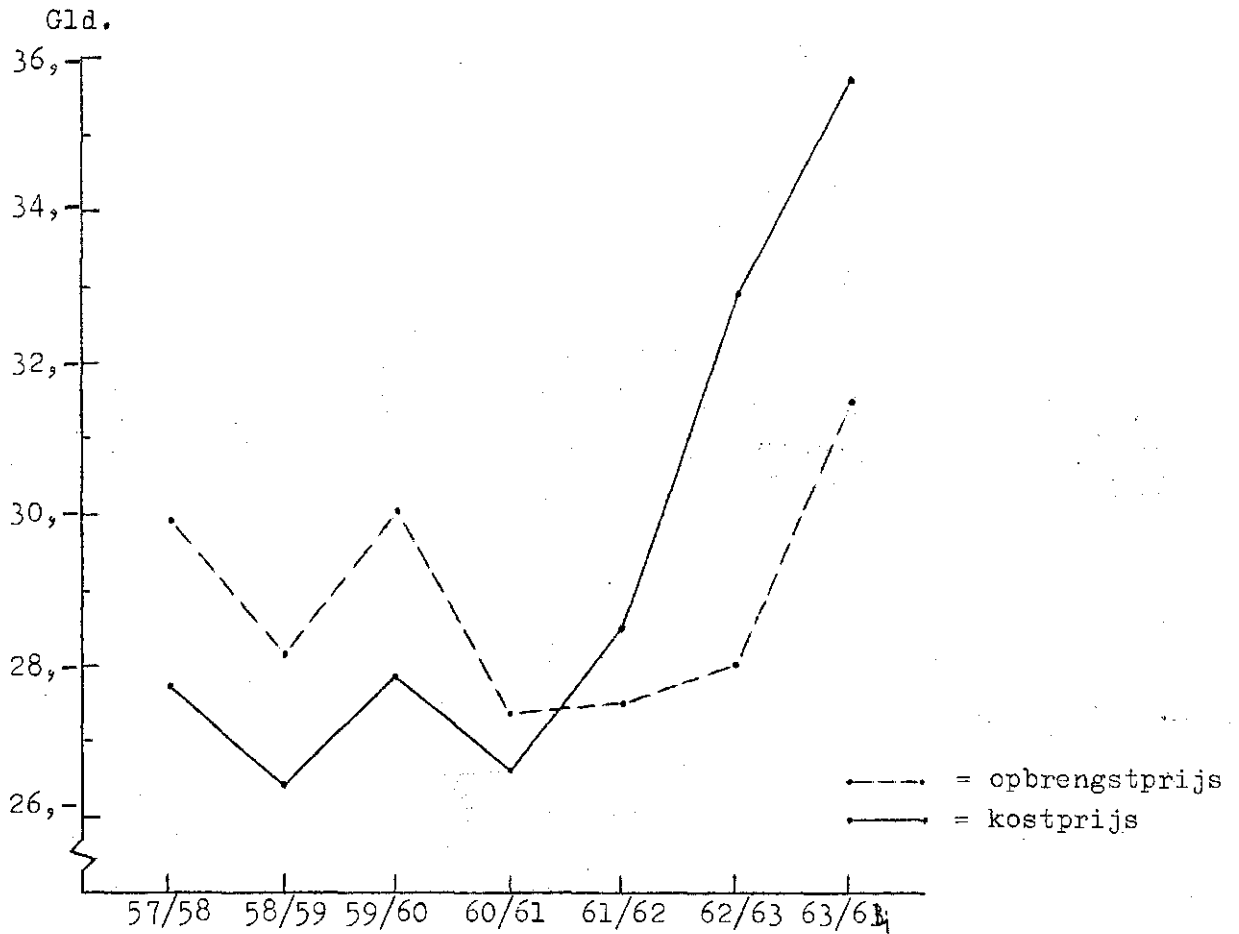
B. Gemengde bedrijven op zandgrond

Boekjaar	Oostelijk zandgebied		Geldersche Vallei		Zuidelijk zandgebied	
	kostprijs	opbr.prijs	kostprijs	opbr.prijs	kostprijs	opbr.prijs
1957/58	28,90	28,40	.	.	27,50	28,10
1958/59	26,55	27,30	25,70	27,40	26,15	26,10
1959/60	30,70	28,20	29,05	29,15	29,10	27,80
1960/61	27,95	26,50	26,10	27,-	27,10	25,90
1961/62	28,90	26,35	27,30	27,40	27,65	25,70
1962/63	30,75	26,75	29,85	27,95	29,-	26,10
1963/64	32,30	29,95	33,80	31,30	30,60	29,70
Voorcalculatie 65/66	.	31,05	.	32,55	.	30,80

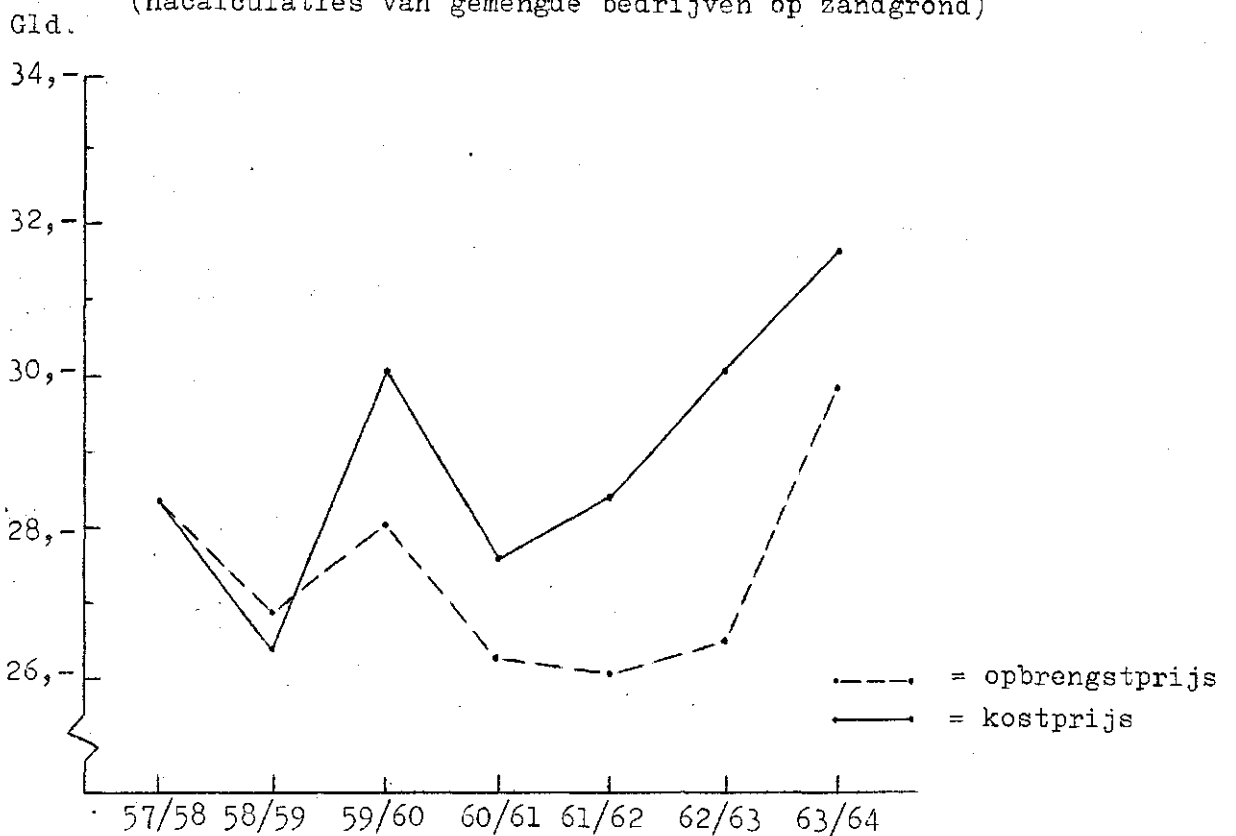
Een samenvatting van deze kostprijzen en opbrengstprijzen in de afgelopen jaren is in grafiek 2 gegeven. Duidelijk blijkt voor de weidebedrijven de sterke stijging van de kostprijzen in de jaren 1961/62 t/m 1963/64 onder invloed van de bijzonder ongunstige weersomstandigheden in deze jaren. Voor

Grafiek 2

GEMIDDELDE OPBRENGSTPRIJZEN EN KOSTPRIJZEN VAN DE MELK PER 100 KG
(nacalculaties van weidebedrijven)

GEMIDDELDE OPBRENGSTPRIJZEN EN KOSTPRIJZEN VAN DE MELK PER 100 KG
(nacalculaties van gemengde bedrijven op zandgrond)

de gemengde bedrijven is er de laatste jaren eveneens een stijging van de kostprijzen te constateren doch in veel mindere mate dan voor de weidebedrijven het geval is. De kostprijs van de melk lag zowel voor weidebedrijven als gemengde bedrijven in de jaren 1961/62 t/m 1963/64 boven de opbrengstprijzen ondanks dat in 1963/64 nog een belangrijke verhoging van de melkprijs is gerealiseerd.

Ter oriëntering is in tabel 13 een samenhang gegeven van de belangrijkste kosten- en opbrengstenbestanddelen van de rundveehouderij.

Tabel 13

VERLOOP VAN ENIGE KOSTEN- EN OPBRENGSTENBESTANDDELEN VOOR DE RUNDVEEHOUDERIJ
(Nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

Boekjaren	Melkkoeien per ha voedergew.	Melk- prod. p. koe	Opbrengsten per koe			Voederkosten p. koe			Opbrengsten minus voederkosten
			melk	omzet en aanwas e.a.	to- taal	kracht- voer	overig voer	to- taal	
A. Weidebedrijven									
1957/58	1,22	4085	1222	321	1543	198	180	378	1165
1958/59	1,22	4105	1158	380	1538	209	149	358	1180
1959/60	1,27	4380	1311	344	1655	267	201	468	1187
1960/61	1,33	4260	1165	392	1557	227	143	370	1187
1961/62	1,37	4240	1155	362	1517	248	167	415	1102
1962/63	1,39	4235	1179	288	1467	290	195	485	982
1963/64	1,34	4100	1282	352	1634	305	185	490	1144
Voorcalc. 1965/66	1,40	4260	1398	404	1802	273	168	441	1361
B. Gemengde bedrijven op zandgrond									
1957/58	1,20	4070	1156	397	1553	238	180	418	1135
1958/59	1,21	4130	1118	459	1577	250	157	407	1170
1959/60	1,24	4140	1166	440	1606	316	253	569	1037
1960/61	1,33	4080	1068	476	1544	264	181	445	1099
1961/62	1,39	4005	1038	465	1503	313	179	492	1011
1962/63	1,47	4055	1069	390	1459	330	182	512	947
1963/64	1,49	4010	1190	469	1659	340	185	525	1134
Voorcalc. 1965/66	1,51	4050	1254	508	1762	346	176	522	1240

Het aantal melkkoeien per ha grasland/voedergewassen is in de loop der jaren gestegen. Deze stijging is op de weidebedrijven in 1963/64 onderbroken.

De melkproduktie per koe vertoont weinig schommelingen. Op de weidebedrijven was onder invloed van de ongunstige weersomstandigheden de melkproduktie per koe in 1963/64 vrij laag. De hogere melkprijs voorkwam een daling van de resultaten per koe tot het lage peil in het vooraftgaande jaar 1962/63.

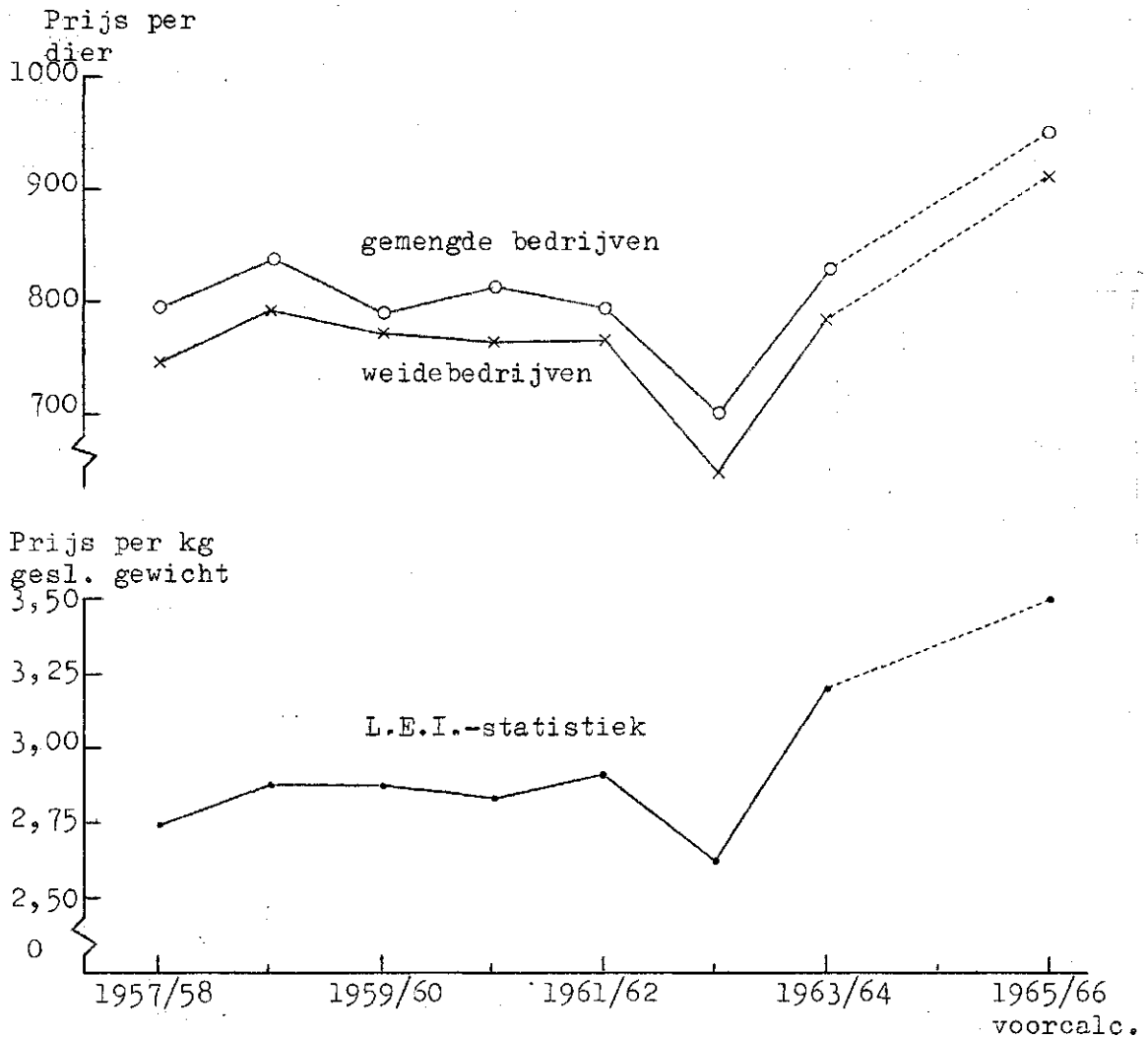
Duidelijk blijkt dat de goldopbrengsten voor de omzet en aanwas per koe in het jaar 1962/63 bijzonder ongunstig zijn geweest. (De daling van de goldopbrengst met ca. f. 70,- per melkkoe was het gevolg van de lage vleesprijzen in dat jaar).

De omzet en aanwas wordt hoofdzakelijk bepaald door de verkoop van melk- en slachtvee. In grafiek 3 is ter oriëntering het verloop weergegeven van de gemiddelde opbrengstprijz per dier op weide- en gemengde bedrijven. Ter vergelijking is eveneens vermeld de gemiddelde opbrengstprijz van slachtvee (gemiddelde klasse A en B).

In de jaren 1957/58 t/m 1961/62 handhaafden de vleesprijzen zich op een ongeveer gelijk niveau. In 1962/63 was er een belangrijke daling in de vleesprijzen. In 1963/64 herstelden de vleesprijzen zich weer. Het aangehouden niveau voor de voorcalculatie is afgestemd op de oriëntatieprijs van f. 1,99 per kg levend gewicht of ca. f. 3,50 omgerekend per kg geslacht gewicht.

Grafiek 3

OPBRENGSTPRIJZEN MELK- EN SLACHTVEE

De voederkosten betreffen zowel het aangekochte voeder als het voeder uit eigen bedrijf. De graslandexploitatie is hieronder echter niet begrepen. Het totaal van de voederkosten is in de laatste 2 jaar vrij hoog geweest. Zoals reeds werd opgemerkt nam het krachtvoerverbruik toe. De prijs van het krachtvoer (gemiddelde voor B- en C-meel) vertoont een stijging.

Tabel 14

GEMIDDELDE VERBRUIKERSPRIJS B- EN C-MEEL PER 100 KG
VOLGENS L.E.I.-STATISTIEK

1957/58	f. 31,20
1958/59	" 33,55
1959/60	" 35,40
1960/61	" 32,05
1961/62	" 33,75
1962/63	" 36,30
1963/64	" 35,65
<hr/>	
Voorcalculatie 1965/66	f. 36,90

Na 1960/61 met lage krachtvoerprijzen is een prijsstijging te constateren die mede is veroorzaakt door de verhoogde graanprijzen.

Het verschil tussen de geldopbrengsten en de voederkosten vormt de dekking van de overige kosten - zoals arbeid, werktuigen, meststoffen, grond en gebouwen - die voor een groot deel vaste kosten zijn. In de afgelopen jaren is behoudens voor het ongunstige jaar 1962/63 het verschil tussen opbrengsten en voerkosten per koe weinig veranderd. Bij een stijging van de overige kosten betekent dit echter een daling van de rentabiliteit. De kostenstijgingen in arbeid, werktuigen, meststoffen e.a. zijn niet gecompenseerd door hogere nettogeldopbrengsten. Een verbetering van het arbeidsinkomen is dan nog slechts mogelijk door een vergroting van de produktieomvang per man. Tot 1963/64 is deze tendentie voor weide- en gemengde bedrijven te constateren. De veebezetting (aantal melkkoeien per ha) is tot dit jaar steeds toegenomen. De bijzondere omstandigheden in 1963/64 veroorzaakte echter een teruggang van het aantal melkkoeien per ha op de weidebedrijven. Op de gemengde bedrijven nam het aantal melkkoeien per ha voedergewassen ook in 1963/64 nog enigszins toe.

b. De varkens- en pluimveehouderij

Uitvoerige gegevens over het verloop van kosten en opbrengsten van varkens en kippen zijn opgenomen in de Verslagen No. 104 - Varkens 1965 en No. 105 - Kippen 1965.

Een beoordeling van de rentabiliteit van beide bedrijfsonderdelen is mogelijk met behulp van de verhouding "netto-opbrengsten per f. 100,- voerkosten".

De netto-opbrengsten zijn berekend door de totale geldopbrengsten te verminderen met de kosten van aangekochte biggen en kuikens. Het saldo is omgerekend per f. 100,- voerkosten. De verkregen netto-opbrengsten per f. 100,- voer in de afgelopen jaren zijn in tabel 15 vermeld.

Het bedrag voor de voorcalculatie 1965/66 is eveneens in tabel 15 vermeld.

Verder is aangegeven de noodzakelijke netto-opbrengsten bij het kostenpeil voor 1965/66. Hieronder is dan te verstaan het noodzakelijke niveau van de geldopbrengsten ter dekking van alle kosten - die gelden bij de varkens- en kippenbezetting op de onderzochte bedrijven - zonder dat winst wordt gemaakt of verlies wordt geleden.

Tabel 15

NETTO-OPBRENGSTEN PER F. 100,- VOERKOSTEN

Boekjaar	Weidebedrijven	Gemengde bedrijven	
	varkens	varkens	kippen
1957/58	115	123	143
1958/59	132	141	127
1959/60	108	119	116
1960/61	139	148	139
1961/62	110	123	104
1962/63	118	120	107
1963/64	155	154	105
Voorcalculatie 1965/66	140	139	116
Noodzakelijke netto-opbrengsten 1965/66	137	131	150

Zowel de varkenshouderij als de pluimveehouderij zijn behalve de rundveehouderij belangrijke bedrijfssonderdelen op de gemengde bedrijven.

Uit de cijfers in tabel 15 blijkt dat de resultaten van de varkenshouderij in de jaren 1958/59, 1960/61 en 1963/64 gunstig zijn geweest. De andere jaren lagen echter beneden het noodzakelijke niveau.

De resultaten van de pluimveehouderij zijn de afgelopen 3 jaar slecht geweest als gevolg van de daling van de eierprijzen.

Voor de varkenshouderij is in de voorcalculatie 1965/66 een opbrengstprijs aangehouden van f. 2,60 per kg koud geslacht gewicht. De netto-opbrengsten per f.100,- voerkosten voor de voorcalculatie 1965/66 zijn op grond hiervan hoger dan het noodzakelijke niveau waarbij alle kosten met inbegrip van arbeid zijn gedekt. Dit betekent dat rekening is gehouden met een winst. Deze voorgecalculeerde winst bedraagt op weidebedrijven f. 140,- - f. 137,- = f. 3,- en op gemengde bedrijven f. 139,- - f. 131,- = f. 8,- per f. 100,- voer.

Voor de pluimveehouderij is in de voorcalculatie 1965/66 een opbrengstprijs aangehouden van 11,5 ct. per consumptieëi. Deze in rekening gebrachte prijs voor eieren heeft tot gevolg dat het resultaat van dit bedrijfssonderdeel negatief is. Het voorgecalculeerde verlies bedraagt f. 150,- - f.116,- = f. 34,- per f. 100,- voer. De rentabiliteit van het gehele bedrijf is hierdoor op de gemengde bedrijven ongunstig beïnvloed.

Enige L.E.I.-publicaties over weidebedrijven en gemengde bedrijven op zandgrond zijn:

- Studies No. 2 "Moeilijkheden en mogelijkheden voor het gezinsbedrijf" (gezinscyclus en bedrijfsvoering), door P.P. Wijk, maart 1963. Uitverkocht.
- Studies No. 5 "Bedrijfsbeleid en beloning; een factoranalytisch onderzoek naar de inkomensverschillen op gemengde bedrijven in Noordbrabant", door B.J. te Paske, K. Dane en A. Reitsma, juli 1963. Prijs f. 6,-.
- Verslagen No. 56 "Rentabiliteit van weidebedrijven, voorcalculatie 1964/65", door J. Hoornweg, december 1963. Prijs f. 4,50.
- Verslagen No. 57 "Rentabiliteit van gemengde bedrijven op zandgrond, voorcalculatie 1964/65", door J. Hoornweg, december 1963. Uitverkocht.
- Verslagen No. 94 "De betekenis van verschillen in veedichtheid (bedrijfsvergelijkend onderzoek op de Friese kleiweidebedrijven) door A. Reitsma, augustus 1964. Prijs f. 3,-.
- Verslagen No. 95 "De rundveestapel, vleesverbruik en vleesproductie in Nederland" door R. Andringa, augustus 1964. Prijs f. 3,-.
- Verslagen No. 104 "Varkens - 1965" (bedrijfseconomische beschouwingen) door J. Hoornweg en H. Dröge, december 1964. Prijs f. 6,-.
- Verslagen No. 105 "Kippen - 1965" (bedrijfseconomische beschouwingen) door J. Hoornweg, december 1964. Prijs f. 5,-.

L.E.I.-publicaties kunnen worden besteld door overschrijving van het desbetreffende bedrag op girorekening No. 41.22.35 t.n.v. het Landbouw-Economisch Instituut te 's-Gravenhage. Vermeld dient te worden: "Zend Studie/Verslag No.   ".

EEN VOLLEDIGE LIJST VAN ACTUELE L.E.I.-PUBLIKATIES
IS OP AANVRAAG GRATIS VERKRIJGBAAR